

ISBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Anul I.

No. 9.

SUMARUL:

- E. Lovinescu* . . . Procopovici sau meritul de a nu fi scris nimic...
Elena Farago . . . O fecioară bătrână plânge...
George Gregorian. Un glas
Hortensia Papadai-Bengescu . Cele două focuri
V. Demetrius . . . Cei dintâi
Al. Cazaban . . . Trei suflete
Victor Eftimiu . . . La Sfânta-Sofia
Maria Cunșan . . . Toamna

CRONICI:

E. Lovinescu: *Indrăgostita*; *Tudor Vianu*: *Doctrina Urei*; *F. Șirato*: *Expoziția d-lui Th. Pallady*; *Insemnări* (Adaos la «Democrația literară», *Poetul B. Nēmțeanu*, *Viața Nouă*); *D. Nanu*: *Poetica aplicată*; *Poșta Redacției*.

SBURATORUL

REVISTA SĂPTĂMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

Z. Bârsan, Al. Cazaban, G. Cair, Em. Ciomac, Nichifor Crainic, Radu Cosmin, N. Davidescu, V. Demetrius, I. Dragoslav, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Săn-Giorgiu, G. Gregorian, E. Lovinescu, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, I. Minulescu, D. Nanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Dragoș Protopopescu-Blebea, Mircea Rădulescu, L. Rebreanu, G. Rotică, Radu D. Rosetti, F. Șirato, Al. T. Stamațiad, Alexandrina Scurtu, M. Sorbul, G. Stratulat, Cațon Theodorian, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN LEI 50 = ȘASE LUNI LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Redacția și Administrația: Sfrada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Str. Câmpineanu, No. 40.

ULTIMA NOUTATE

EDITURA LIBRARIEI ALCALAY & CO.

RAFUIALA

SCHIȚE ȘI NUVELE DE
L. REBREANU

Se află la toate librăriile din România Mare

PREȚUL 5 LEI

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

Director: E. LOVINESCU

ANUL I, No. 9.

14 Iunie 1919.

Procopovici sau meritul de a nu fi scris nimic...

Secția literară a Academiei române a ales ca membru corespondent pe d. Alexe Procopovici.

D. Alexe Procopovici? Un sentiment de umilință creștină m'a încercat deodată. Mă credeam destul de orientat în lumea scrisului românesc și totuși nu auzisem nici odată de numele d-lui Alexe Procopovici. Cu sfiiciune m'am îndreptat atunci spre un bătrân prieten al meu, originar din Bucovina. Și mi-a răspuns: d. Alexe Procopovici, e un bărbat cam de 40 ani, profesor la un liceu din Cernăuți. N'a scris nimic. Nu înseamnă însă că n'ar fi putut scrie. Înseamnă numai că e un înțelept.

Să nu se supere d. Alexe Procopovici. Nu voesc să-l măhnesc. E mai întâi un frate: și suntem în zilele mari ale frăției tuturor Românilor. Ii presupun o inimă nobilă și un suflet generos; îi presupun o minte luminată și plină de roadele unor lungi lecturi și adânci meditații. Dacă ar fi scris ceva așa fi fost bucuros să-i găsesc talent în clipele mari ale României mari; fiindcă n'a scris nimic, îi găsesc geniu. Scriu bărbătește cuvântul pe care nu l'am scris pentru nici unul din bărbații de seamă ai neamului nostru. Mâna nu-mi șovăște...

Printre altarele ridicate pe bătrâna Acropole tuturor zeilor Olimpului grecesc, tuturor zeilor Asiei barbare și ai Egiptului, într'un veac de amestec al tuturor religiilor orientale, s'a găsit și un mic altar în cinstea „zeilor necunoscuți“.

O, divină și subtilă inteligență grecească, cum te recunoști într'o simplă inscripție votivă! Zeus, Ares, Afrodita, Hermes, Poseidon? Bun. Dar dacă mai sunt și alții? Astarte, Cybela, Istar, zei și zeițe ai Siriei, ai Feniciei, ai Chaldeei, ai Persiei? Bun. Dar dacă mai sunt și alții? Isis, Osiris, Hor, Amon, Ra, Thot și toți ceilalți zei ai Egiptului cu capete de pisică, de crocodil sau de buhă? Bun. Dar dacă mai sunt și alții? Zeul nou al unei secte barbare din Iudea cu capul de măgar? Bun. Să ridicăm un altar și lui Chrestos. Dar dacă mai sunt și alți zei? Cum să conjurăm puterile răfăcătoare ale atâtor divinități ce se desprind din lumea infinită a posibilităților? Mintea noastră e mărginită. Ea nu poate cuprinde tot divinul ce se ascunde pre-

Ńutindeni în eterul de sus sau în firul de iarbă de jos. Dacă mai este vreun zeu pe care nu l'a putut încă descoperi minlea omului din umbra ascunzişului lui?

Şi atunci subtilul spirit grecesc a înălŃat în plină Acropole; alături de Partenon, altarul „zeilor necunoscuŃi“.

Inchin şi eu aceste pagini genului ce stă ascuns de patruzeci de ani în sufletul d-lui Alexe Procopovici din CernăuŃi.

Să nu se supere bunul meu frate bucovinean; în el văd un simbol. ImaginaŃia mea simpatică îl măreşte în proporŃii uriaşe. În modestul profesor de liceu din CernăuŃi bănuiesc puteri latente, talente neîntrecute, un suflet mare, şi o inimă de aur; isteŃimea lui Ulişe şi curajul lui Achile. În modestul profesor bucovinean salut, cu fruntea la pământ, necunoscutul.

Şi în miezul vieŃii mele din care s'au scuturat atâtea credinŃe şi iluzii, mă simt cuprins de un sentiment de adevărat misticism pentru geniul necunoscut al d-lui Alexe Procopovici şi pentru toate geniile necunoscute pe care le-a ales sau le va alege Academia Română în sânul ei cald.

Nutresc o veche veneraŃie pentru Academia noastră ca şi pentru toate Academiiile din lume. O veneraŃie de om ce şi-a pierdut douăzeci de ani în biblioteca ei, fără nici un fel de folos. M'am închinat în totdeauna cu smerenie în faŃa felului de a judeca şi de a alege al Academiei. Chiar când mi s'a părea că a greşit, mă închinam. Priceperea omului e atât de îngustă! Niciodată n'am putut însă aproba Academia cu mai multă convingere decât când a ştiut alege în gremiul ei pe cel mai valoros dintre Români: pe omul care nu a scris încă nimic...

A nu scrie nimic...

Ce mare merit!... A fi o albă pagină de hârtie, plină de făgădueli, a fi o candidă conştiinŃă, un suflet imaculat, pământul plin de toate seminŃele posibilităŃilor, cortina ce stă gata să se ridice peste un spectacol feeric, a fi totdeauna mâne şi nici odată azi şi mai ales niciodată îngrozitorul eri — ce minunată situaŃie pentru un favorit al zeilor şi al Academiiilor.

A nu putea fi criticat, pentrucă n'ai păcătuit niciodată, a putea umbla prin lume cu pieptul deschis ca un cavaler fără pată şi fără reproş, înfruntând hula imposibilă — ce admirabil şi preŃios privilegiu! D. Alexe Procopovici e vrednic de toate Academiiile din lume.

Iar noi aceşti, ce păcătuiam de vre-o douăzeci de ani, înegrind multe şi inutile volume, sub cuvântul că facem literatura română, ne închinăm cu o adâncă pocăinŃă şi umilinŃă în faŃa geniului necunoscut şi făgăduitor al d-lui Alexe Procopovici dela CernăuŃi.

E. LOVINESCU

O fecioară bătrână plânge...

...Și iar ca'n atâția zadarnici „atunci”
Ce'n gând își cernesc nălcuirea,
Veni primăvara să-și lunece'n lunci
Pe crudele ierbi strălucirea,

Veni să deștepte, cu spornicii zori,
Cu verdea și calda-i risipă,
In lumea de păsări, de găze, de flori,
Florul ce viața 'nfiripă...

O, lumea de păsări și găze ce sbor,
Iubind și roind în lumină,
Și-l cresc mai amarnic durutul izvor
Din ochii ce plâng fără de vină...

Din ochii ce cată spre soare, străini,
Și-și simți tot mai vană lucirea,
Cu cât e mai caldă lumina'n grădini,
Cu cât e mai rodnică firea...

Căci coasele toamnei trecură pe rînd,
Prin lunca nădejților toate,
Și moartă e floarea albaștrilor

Și frunza verzuilor „poate”
[când?]

Atât de statornic și mult te-am
[gândit],
Că te-ași fi cunoscut dintr'o mie,
Căci tu ești unicul ce'n vis mi-a
[zâmbit]
Și nimeni nu-ți seamănă fie.

...O, dacă-i drept gândul de care
[mă tem,

Atât că tresar ca rănilă,
De-i drept că zadarnic am stat să
[te chem
Crezînd că-ți fuseseam menită.

Beacolo, din negrul pământului greu,
Șoptește-mi în noapte un nume
Și crește-mi durerea că n'ai fost
[al meu,
Cu jalea că n'ai fost pe lume

Decât ca s'adaogi o floare de crin
În raiul ce jalea ne-o mințe, —
Și dă-mi măcar plînsul zădarnic
[dar plin
Al celor ce plâng pe morminte...

Cătând să te 'nchipui în minte-un copil
Uitat fără de vreme de soarte,
Să-mi plâng, într'o noapte de rodnic
[April,

Tot dorul nădejților moarte...

Cu inima strânsă, cu suflul rupt,
Să-l plâng în ființa mea toată,
De parcă 'ntr'aevea din sâni mi-ar
[fi supt

Copilul menit să-i fii tată...

De parcă 'ntr'aevea mi-ași fost
[amândoi

Nu visul ci rostul pe lume,
In inima-mi frîntă de dorul de voi
Să-mi plâng două morți într'un nume...

De parc'aș ști bine că-ți plâng pe
mormânt,

Să'ntr'eb, în polop de suspine,
De ce te-ai dus singur să dormi în
pământ,

De ce nu m'ai luat și pe mine...

Mă uit în oglindă și nu te mai chem
Și nu te mai cer ca'nainte,
Și totuși sunt clipe în care mă tem
De parcă mi-ai sta dinainte...

Și'n grabă, pe umeri, pe sâni mei
vani,

Desfășur cărunta podoabă,
Și'nvălui ruina pierduților ani,
Să-ți cad în genuchi, ca o roabă...

...Se mistuie'n lăcrămi zădarnicul dor,
Și martori mi-s singur pereții
Și-un fluture negru e singurul sbor
Din toate nădejțile vieții.

Și iar, în netihna pereților goi,
Mă duc să mă culc ne'mpăcată...
Doar moartea și va trece suflarea de
sloi
Pe sâni rămași fără de pată.

Doar moartea mi va cere 'n avanu-i
sărut
S'o strâng și s'o culc lângă mine,
Pe brațele slabe de mult ce te-au vrut,
De mult ce te-am vrut doar pe tine...

UN GLAS

Șubred și trist — trăgănat de poveri,
 Duc clipa spre negru-asfințit...
 Șubred și trist — pas cu pas risipit —
 Pierii în lumina de eri!
 Stau lângă cer și'n pământ mă inec!
 Cum să mă rog, către cine să-mi plec
 Durerea atâtor dureri?

Cui să mă rog în aprinsele zori
 Ce totul în mine aprind,
 Trezindu-mă 'n zarea întregii comori!
 Cui să mă rog pe cărarea cu flori
 Ce'n ea mă respiră dormind?

Cui să mă rog — în amurgul cel drag
 Și umed de vis
 Ce-mi svârle pe umeri enormul abis!
 Cui să mă rog — sub groaznicul vag
 În margini de aur închis!

Cui să mă rog când mă clatin năuc,
 Pe drumul ce scade într'una mai strimt?
 Cui să mă rog, sfâșiat de ce simt?
 Adânc sfâșiat
 De 'ntreaga splendoare ce'n pași-mi o duc!

Cui să mă rog să m'audă ce spun?
 Să știu pentru cine mă frâng sub azur!
 Să știu, că în viața de răni ce o'ndur,
 Nă pierd în zadar ce adun!

Cui să mă rog în atâta pământ
 Pierdut în atâta neant?!
 De malul din care beau cerul vibrant
 Mă leagă doar praful prelungului vânt
 Ce aue'n malul cellant!

GEORGE GREGORIAN

MIRAJE

Cele două focuri

«Inima mea caldă o simt azi sfâșiată
de muchile reci ale tăriei tale».

Numai focul cunoaște farmecul patimei reci.

...Când flacărele despletite palpită și pâlesc în jurul capitelului înghețat...

...Când brațele parei încearcă să topească cristalul rigid și simt voluptatea tăriei lui...

Picătura de ceară își stâmpără durerea ei fierbinte numai pe marmoră.

Vâlvoarea cunoaște energia lamei de oțel... Cum își simte de mlădioasă propria ei căldură, până când îndoiaie și mlădie neîndurata putere a oțelului!

Agonia focului care moare subt sărutarea înghețată!

Culcată sub înlănțuirea rece, pasiunea caldă simte și fiorul pe care-l primește — și dogoarea pe care o dă.

Cum s'a lipit rece pe cald și trec unul într'altul — și la jumătatea transfuziunii, ating perfecțiunea desăvârșită a două principii în unul singur.

Cum iubește focul poliedrul de gheață! Cum se taie de muchile lui și sângeră! cum îi netezește muchile!

...Desfătarea miezului aprins când curge în el suvoiul răcoritor... lupta lor amestecată!..

Aburul pe sticlă... roua pe arsură...

Ce știu apele încropite!

Nu mai suflările tropice pot înțelege gustul furtunilor frigide — pasiunea adâncă și încălețată a ghețarilor — flacăra vânăta și translucidă a gerului — vârtejurile polare — mortala sărutare a înghețului.

...Când trece prin unda încălzită a atmosferei aripa tăioasă a vântului rece — cum o străbate!..

Cum străpunge pumnalul ascuțit pâlpăra și se topește în ea!..

Sigiliul dur întipărit în ceara fierbinte!.. Simțirea sigiliului rigid când se întipărește în plasma clocotită a cearii.

...Paharul rece pe gura fierbinte... gura rece pe fructele coapte...

Pe rana care tremură aprinsă, lespeda înțăritoare a răcoarei..

Forța focului cum se nimicește de elementul înghețat și îl nimicește — unul în altul consumându-se — regenerându-se unul din altul — cum se împrăstie și se sfărâmă moleculele închegate — cum se astâmpără svâcnirea caldă!

Uscatul cum sugă umezeala — moleșala cum cere chiagul!

Focul care moare subt încălețarea rece! Focul care nimicește puterea rece!

Cele două agonii!.. Febra frigului.. Frigurile căldurei!

Numai pasiunea dureroasă a focului cunoaște focul patimei reci.

Flacăra albăstrue a vieții reci învingătoare strivește și ucide subt îmbrățișarea ei înghețată, viața flăcării roșii și calde!

CEI DINTÂI

Când s'au oprit din fugă, trudiți, se înserase,
Adam privi pământul, mirat că vrea să-l poarte!
In inima lui nouă, ca trăznetul intrase,
Cu spaima alungării, nelămurita moarte!

Ca pe-un desiş subțire, el străbătù pădurea
Și umbrele cu ochii; dar nu-și zări dușmanul.
Veneà, vuind năpraznic, desprins de pe aiurea,
Ca un puhoi pe munte, năvalnic: uraganul!

N'aveà culoare, formă, puterea uriașe;
Vuià, izbeà orbește și fără contenire!
Făcuse cerul negru și scund; iar drept ispașe
Smulgeà, frângeà din arbori, — câtà pe om, în fire.

Cu palmele pe sâni măriți, svâcnind de fugă,
Se așezase Eva, sfârșită, spăimântată,
Pe-un cedru frânt, în țarnă culcat, — și prima rugă
Sbură, fără cuvinte, spre bolta 'ntunecată.

Și se lăsà pe codru o noapte tot mai deasă;
Tremurătoare Eva și 'ncremenit bărbatul,
Iși așteptau peirea, în lumea ne 'nțeleasă,
Și plini de remușcare își blestemau păcatul.

Copacii toți, în scâncet, întregă frunzătura,
Se frământau în chinuri, urlând de suferință;
Cei doi credeau că încă îi urmărește ura,
Că Iehovah îi muștră și aspru-i amenință.

Femeia se lipise, cu sânul ei flerbinte,
Ca de un trunchi, de trupul bărbatului puternic.
Ea tot aveà un razim, un mergător nainte,
Și, pricină-a greșelei, i se 'nchinà cucernic.

Adam, pătruns de grije, dar gol de 'nchipuire
Sinistră. — nu văzuse nici barem ofilirea
Unei cicori, în raiul scaldat de înflorire! —
Simți că-i arde capul, că-i încolțeà: gândirea!

„Nici binole cu care mă deprinsese raiul;
 „Nici spaimetele de-acuma nu le-am râvnit vre-odată!
 „Tu, Doamne, mi-ai dat trupul, auz și văz și graiul,
 „Smulgându-mă din lumea ca mine frământată.
 „Puteam să calc în tină și să n'o simt; eu însu-mi
 „Și glod cleios și plantă și vânt și strop de rouă.
 „Ce foc i-acum în ochi-mi... îl stinge plânsu-mi!
 „Ce sânt aceste toate simțiri ciudate, nouă?”

Un clocot lung și 'n urmă-i un trosnet scurt, ce scapă
 Spărgând, surpând, de par'că vrea lumea s'o fărâme;
 Un ropot des, de-asupra, pe frunze, — stropi de apă:
 Ploua. Fricoasă, Eva gemu adânc: „Adame!”

Adam își rupse negriul zăbranic de gândire,
 Bărbat pe dată gata să apere, să lupte,
 Pe tatăl lui să-l farme în pumni, cu învrăjbire,
 Pentru plăpânda-i soată, cu glesne mici și supte.

Se frământau copacii, vuiă cumplit pădurea
 Cu miile'i de glasuri; iar cerul, fără milă,
 Vărsă potop! Perechea privea ca într'aiurea
 Și ascultă 'n picioare, înfiptă în argilă.

Dar totul are-un capăt! Stătù grăbita ploae.
 O noapte 'ntunecoasă își limpezi tăcerea
 În sunetul de picuri, din foae peste foae
 Alunecând, și pacea își întronă puterea.

Iar singurii pe lume, bărbatul și femeia,
 Și goi, și strânși în brațe, în liniște, simțiră
 Că 'n carnea lor fierbinte tot nu s'a stins scânteia
 Aprinsă de Satana, și iar păcătuiră.

* * *

O strângere în brațe, puternică-l trezise, —
 Visă, vorbea prin somnu-i, transfigurată, Eva;
 Eră în zorii zilei; furtuna se sfârșise
 De mult; țărâna udă, zorea prin ramuri seva.

Adam sorbi cu sete aroma dimineții,
 Îmbătător amestec a mii de respirații
 De ierburi și de arbori. Și el, prilej al vieții,
 Menit să fie trunchiul atâtor generații,

Imbrățișe în suflet priveliștea măreață,
 Se 'nfioră de dragul multimilor de forme;
 Văzû paianjinișul de umbră, ca o ceață,
 Cum se preschimbă 'n ziuă. Nălucile enorme.

Din zări se prefăcură în munți, în codri. Cerul
 Se 'nălbăstrea mărindu-și într'una coviltirul...
 Adam, mișcat, nesigur, cătă pe vistierul
 Lumini și-al coloarei. „Să fie trandafirul

„De colo, ce răsare ca din pământ, din mare?”
 Se întrebă. Minunea îi aținti privirea.
 Pe urma aurorii sosi o 'mbelșugare
 De ghimpi enormi de aur, tâsniti din clocotirea

Unei vâltori de flăcări. Și soarele puternic
 Iși desvelî splendoarea de-asemănări virgină.
 Iar primul om, în față-i, se închină cucernic,
 Văzându-l cum se 'nalță și 'mprăștie lumină.

Din raiul fericirii tihnite, minerale,
 Fusese izgonită nemilostiv, cu ură,
 În neștiută lume, cu cer ce se prăvale,
 Cu arbori strâmbi de chinuri, urlând de câte 'ndură;

În noapte tot mai deasă și 'n clocot de furtună:
 Perechea 'ntruchipată de mâinile divine!
 Și iată că găsisse Adam făptura bună,
 Vădit promițătoare de liniște, de bine.

Napoaia lui, în codru, creștea mereu mișcarea
 Și sgomotul, — sinistre hămăituri de fiare.
 Într'un stufiș, un tigrû îi sfâșie spinarea
 Unui berbec, ținându-l neturburat în ghiare.

Când bestia flămândă simți o nouă pradă,
O cercetă pitiță, se pregăteă să sară;
Dar omu-asemănase privirile-i cu-o spadă
Purtată de-un arhanghel, și îl cutremurără.

În inimă cu suflul înghețător al morții,
Își ridică privirea spre soare; și 'nțelese
Singurătatea, râsul, ticăloșia sorții
Ce-l hărăzise jertfă primejdiilor dese!

Apoi zări pe Eva plecată, zâmbitoare,
Pe fața unei ape, cu plante 'n păr, pe frunte:
Icoana frumuseții în veci neștiutoare
Că jocul ei desgheață zăpoarele din munte.

„O, cum mi-aprinde ochii și mă învrednicește
„Vederea ta, femeie!” și-a întrerupt gândirea
Adam, obârșitorul iubirii care crește
La nesfârșit, bogată, în toată omenirea.”

„Mi-ai dat viață, Doamne, în raiul plin de șoapte,
„De flori, de bestii blânde. M'ai copleșit cu darul
„Când mi-ai adus pe Eva. În topitoarea noapte,
„Din ochii ei, crezut-am că-ți simt iubirea, harul!

„De nu-mi dădeai pe Eva, m'ai fi creiat zadarnic!
„Cu alba-i frumusețe m'ai fericit, stăpâne!
„Dar bunurile toate mi le-ai sporit fățarnic, —
„M'ai alungat în beznă, dar ea a mea rămâne!

„Mi-ai zămislit întreaga făptură din țărână;
„Când nu e colb să n'aibă satanica menire
„Să prindă 'n el sămânța, ce singură se mână;
„Mi ai plăsmuit, stăpâne, făptura din iubire.

„A ta-i vinovăția greșelii și-a ispitei!
„O vitrege părinte, gelos de fericirea
„Copiilor, — tu care, în zările ursitei,
„Râzând ne pregătiseși de veacuri prăbușirea!

„De-aş fi stăpân pe focul usturător, pe fierul
 „Arhanghelului care m'a fugărit! Părinte,
 „Cu nici o teamă 'n carne, adânc aş privi cerul
 „Şi ochii mei ar sparge albastrele-i vestminte!

„O, de mi-ăr sta 'n putere să te răstorn pe nouri,
 „Să te arunc pe huma aceasta rece, hâdă!
 „Cu vaetul tău mare să umplu mii ecouri,
 „Atunci abià durerea-mi ar învăţa să râdă!”

Aşa, cu glas de tunet, îşi năpusti mânia
 Adam. Dar Eva, dulce şi stăpânindu-şi teama,
 L'îmbrăţişe-atuncia! „— Stăpâne, dă-mi solia
 Să te mângâi, şi-aicea sunt meri şi şerpi, ia seama!”

V. DEMETRIUS

TREI SUFLETE

De câva timp, tânărul Solescu nu-şi mai poate da seama ce se petrece în sufletul mamei lui.

Înainte, văduva Solescu nu voia, cu niciun chip, să înţeleagă de ce ne-am vârat şi noi în foc, de ce au fost siliţi să moară atâti flăcăi, şi să plângă atâtea mame şi atâtea surori. Când la izbucnirea războiului, i-a spus băiatul că ar vrea să intre voluntar ca să-şi apere ţara de duşmani, ea a rămas aproape îngrozită: «Să te duci tu, puile, în foc şi să mori departe de mine!.. Aşa ții tu la mama ta?.. Da nu sunt destui cari să lupte pentru țară?.. N'ai împlinit nici nouăsprezece ani!.. Dacă nu vrei să mă îmbolnăvesc, te rog să nu-mi mai spui astfel de lucruri!.. Mai bine vezi-ți de carte!».

Acum în urmă însă, Solescu a băgat de seamă că mama lui şi-a schimbat părerea așa pe neaşteptate. Nu mai vorbea cu atâta groază de război şi nici nu mai ocăra pe cei cari ne-au băgat în foc. Ba, dinpotrivă: Căuta chiar prilejul să vorbească de război şi să aducă laude sgomotoase celor cari luptau vitejeşte pentru țară.

Aşa, într'o seară, băiatui, când se înapoiase dela universitate, o găsi pe mama lui cetind, ca niciodată, cu multă luare aminte, o gazetă. Era așa de adâncită în cetire, încât nici nu simți apropierea fiului ei.

— Te-ai adâncit în politică înaltă? — rise studentul şi se aplecă s'o sărute.

— Nu mă priveşte, de loc, politica... Tu nu știi?.. Ceteam o descriere de război... E vorba de un atac strălucit... Un tânăr ofițer se avântă în fruntea companiei sale și câștigă o victorie mare... La început totul se credea pierdut... Numai vitejia și prezența de spirit ale tânărului ofițer au salvat totul... Ofițerul — sublocotenent d'abia — a fost

trecut în ordinul de zi și avansat pe loc.. Bravo lui !.. Un viteaz, un adevărat viteaz ! Fericiți părinții cari au un așa copil !».

Băiatul o asculta uimit. Nici nu-i venea să creadă ceea ce auzia. Parcă ar fi vorbit alt cineva și nu mama lui.

«Oare nu mă pune la încercare să vadă dacă mai am gărgăuni de războinic în cap?» — se întrebă băiatul nedumerit, căutând să ghi-cească în ochii ei, pricina care o făcea să-și schimbe părerile, într'un chip așa de ciudat.

— Citește-o și tu ! — îl îndemnă doamna Solescu și i întinse gazeta.

— Am cetit articolul... L'am cetit de dimineață... Și mi-a părut rău că n'am fost eu în locul eroului !

Și în ochii băiatului, mama văzu strălucirea pe care o mai văzuse atunci când s'a cerut să intre voluntar de război.

Inima lui tânără bătea cu putere. Intr'un rând 'i veni să strige :

— Dacă părinții se simt fericiți să aibe copiii viteji, de ce nu m'ai lăsat să merg la război când te-am rugat ?

Dar când își amintea cum s'a îngrozit mama lui la auzul acestor cuvinte, își stăpâni pornirea, și tăcu mai ales că în clipa cea cineva bătu în ușă. Mosafirul era domnul Eduard Zăgăneanu.

De când i-a murit bărbatul, — inginer la Căile ferate — văduva trăia singuratecă, aproape despărțită de lume. Câte-va prietene mai veneau s'o vadă, din când în când. Avea și un prieten : pe Eduard Zăgăneanu, amicul și colegul de inginerie al bărbatului ei. La început Zăgăneanu venea foarte rar. În urmă însă, vizitele lui se îndesiră. Fostul coleg al reposatului Solescu arăta multă prietenie tânărului student. 'I dădea tot felul de sfaturi, și a stăruit foarte mult să-l facă bursier al Statului.

La rândul său, băiatul îl asculta ca pe un tată și-l striga, fără înconjur ; «Nene Eduard». Când tânărul Solescu și-a arătat dorința să intre voluntar, s'a grăbit să-l aprobe, dar după o privire rugătoare a doamnei Solescu, s'a împotrivit și el : «Are dreptate mama ta... Ai face un act nechibzuit !»

Totuși, când doamna Solescu nu era de față, îl lăuda foarte mult pe băiat pentru dorința lui : «Gestul e nobil !... Așa așa fi făcut și eu în tinerețe... Și acu așa merge în foc, dacă serviciul meu mi-ar permite !».

Inginerul Zăgăneanu e încă frumos și bine legat. Umblă întotdeauna bine îmbrăcat, după ultimul jurnal.

Când intră în casă, sărută, cu o plecăciune adâncă, mâna doamnei Solescu. Cu multă băgare de seamă să nu-și mototolească pantalonii la genuchi, se așază în jețul cel mai comod din odaie.

Studentul 'i zise râzând :

— Știi, nene Eduard, că mama și-a schimbat sentimentele !...

— Care sentimente?... Cum așa ?!... întrebă inginerul cu o tră-săritură atât de neașteptată de tânărul student, încât doamna Solescu își mușcă buza și își încruntă ușor sprincenele.

După o clipă de nedumerire, băiatul urmă :

— Da și a schimbat sentimentele... Acum e războinică !...

S'o fi auzit, adimioare, cu ce entuziasm vorbea de un ofițer

care a făcut o vitejie pe front... Spunea că părinții cari au astfel de copii, sunt fericiți..

«Nenea Eduard» se întinse ușor în jețul lui comod. Fără să-și ascundă un zâmbet de mulțumire care îi lumină față, se uită drept în ochii nevestii fostului său coleg de inginerie. Femeia își lasă privirea, și o ușoară roșeață 'i înbujoară fața.

Apoi, cu vocea nesigură, ca și când s'ar fi desvinovătit:

— Da e drept.. m'am entuziasmat... Un ofițer așa de tânăr și așa de viteaz!... Adevărat că un așa curaj, nu găsești la oricine... Dumneata, domnule Zăgăneanu, ai cetit articolul?..

— Nu, nu l'am cetit!... O să-l citesc deseară în pat... Imi place și mie să citesc astfel de articole... Mă entuziasmez și eu când aud de isprăvile unui viteaz!... Pentrucă: Ce e mai sublim și mai nobil decât să lupți pentru țară?... Cunosc eu un tânăr care a luat parte la trei atacuri, s'a luptat în primele rânduri și n'a fost niciodată atins!... Comandantul a vrut să-l scoată din foc, dar el n'a voit, și a mai intrat de trei ori în luptă...

— Și a scăpat? — se grăbi să întrebe doamna Solescu.

— Da, a scăpat! — o asigură inginerul. — Crezi că toți acei cari merg în război trebuie numai decât să moară!... Dacă ți-e scris să trăiești, poți să intri de o sută de ori în foc și tot scapi!

— Vezi mamă! — sări băiatul înviorat. Nu ți-am spus și eu că mai mulți scapă decât mor... Vezi, și Nenea Eduard e de aceeași părere... Numai dumneata crezi că dacă m'ași fi dus în război, nu mă mai întorceam înapoi...

— Eu ți-am spus numai că ești prea tânăr, — încurcă văduva cu jumătate glas...

— Cum prea tânăr?... Sunt prea tânăr, poftim!... Ce vrei să intru voluntar când voi fi de douăzeci și unu de ani?

Eduard Zăgăneanu nu vorbea nimic, dar îl încuviință dând numai din cap. Cu coada ochiului se uita din când în când, spre doamna Solescu, nerăbdător par'că să vadă, după față, ce are de gând să'i răspundă.

Dar, cu cât băiatul se aprindea în vorbă, cu atât mama se întrista mai mult. Părea că regretă că-l ațâțase cu entuziasmul ei față de vitejia tânărului ofițer.

Cum își dădu seama că întrebările lui o indispuneau, studentul începu să-și stăpânească pornirea, ba chiar căută să schimbe vorba.

Eduard Zăgăneanu tuși, de câteva ori, din sec și prinse să-și răsucescă nervos mustața scurtă și vârtoasă. Văduva arunca spre el priviri oarecum îngrijorate și par'că i-ar fi cerut îndurare.

Cu o mișcare smucită, prietenul casii se ridică deodată. Un zâmbet răutăcios, pe care se sili să-l facă plăcut, 'i urîți fața. Tânărul Solescu niciodată nu l'a văzut așa de enervat și de nemulțumit. Prefăcându-se că n'a văzut privirea îngrijorată a văduvei, se întoarse la tânărul student și'i vorbi apăsător cu un fel de batjocură rău ascunsă:

— Lasă tinere!... Mai potoleșteți entuziasmul!... Nu vezi că vorbele tale 'i fac rău doamnei Solescu?

Și uitându-se la cias, adăugă cu un zâmbet silit:

— Poftim!... Eu mă întind la vorbe de clacă și am afaceri urgente.

Văduva se ridică și ea. 'I întinse mâna, încurcând câteva cuvinte de abia șoptite.

Studentul se grăbi să'l însoțească la plecare. În stradă, umblară îngândurați fără să-și vorbească unul altuia, o bucată bună de drum.

Tânărul începu :

— Așa că'i curioasă mama, nene Eduard? Eu n'o mai înțeleg...

— Dar par'că eu o înțeleg?!...

— Nu știu ce vrea — urmă băiatul — când o aud laudând cu atât entuziasm pe acei cari luptă pe front, 'mi vine să cred că asta o face ca să-mi dea a înțelege că ar dori să mă vadă și pe mine plecat în război... Să fiu și eu decorat ca alții... Dar, ai văzut și dumneata, de îndată ce o rog să mă lase să mă înrolez ca voluntar, se indispune, se întristează...

— Așa 's femeile... cucoanele noastre din ziua de azi! — prețui inginerul cu un gest tăietor... Nu știu ele singure ce vor... Ș'apoi, să nu te superi — ea nu'i în stare să aprecieze gestul tău cel nobil... Ea înțelege eroism la alții, dar nu și la fiul ei... A!... să fi trăit tatăl tău, — bunul meu Solescu!... Nu te rugai mult... Chiar de n'ai fi vrut să intri voluntar, te trimetea cu deasila... Era un bun român... Și sunt sigur că el singur s'ar fi dus la război... Era un om!... Ți-o spun eu: Era un om!...

Studentului 'i străluceau ochii de plăcere, auzindu-l vorbind așa. Se grăbi să-l roage :

— Zău, nene Eduard, de ce n'o convingi pe mama să mă lase să plec în război!... Spune-i și i mata că nu toată lumea moare în război... Mai mulți se întorc, decât rămân... Spune-i, după aceea, că nu mai sunt un copil... Sunt un om în toată firea...

— Da i-am spus!.. De câte ori i-am spus! — se grăbi inginerul să răspundă cu un gest plictisit.

Dar dându-și deodată seamă parcă de ceva, încurcă :

— Adecă..., ce spun?.. Nu i-am spus nimic.. Dece să mă amestec eu?.. N'ași vrea să-și închipuie că am influențat asupra voinței ei.. Nu i-am spus nimic și nici n'am să-i spun.. Dar vrei, să nu te superi, să-ți dau un sfat.. să-ți fac o observație?

— Fă-mi câte vrei!.. Nu mă supăr...

— Uite ce-i : găseșc că nu ești încă bărbat.. Ar trebui să-ți impui voința... Să-i vorbești mai hotărât... Să vadă și ea că acum nu mai ești un copil!.. Doar nu ești o domnișoară abia scăpată din pension... Mă înțelegi : Când țara te chiamă... Asta'i părerea mea... Nu-ți spun însă ca numai decât să mă ascuți!.. Te privește!.. Eu nu mă amestec... Chestea e prea delicată... Cred însă că la urma urmelor, mama ta se va convinge de adevăr și n'o să se mai supere când o vei ruga serios... Dar trebuie să găsești momentul..

Înbărbătat de sfatul lui «Nenea Eduard», studentul nu pândea decât «momentul» prielnic.

Prilejul i l'a dat chiar mama lui.

Într'o dimineață, doamna Solescu intră în camera fiului său. Era cam palidă și ca niciodată, avea ochii roși.

— Ce ai mamă?

— Am avut migrenă... N'am dormit mai de loc astă noapte...

Acum nu mai am nimic... Da știi că am venit să-ți aduc o veste: Virgil Stroescu s'a întors de pe front... E decorat cu *Mihai Viteazul*.. S'a luptat ca un leu!.

— Ești sigură? — întrebă studentul cu zvâcniri puternice în inimă

— Chiar Zăgăneanu mi-a adus vestea... A fost eri la noi.. Am uitat să-ți spun... Mi-a spus că mama lui Virgil nu mai știe pe ce lume calcă de atâta fericire.. Nici n'am crezut că Virgil va fi un viteaz...

Tânărul Solescu izbucni:

— Vezi, toți prietenii mei au fost în foc!.. Numai eu nu!.. Zău, mamă, nu te mai înțeleg!.. Dece nu mă lași să mă înrolez și eu!.. Dece crezi că numai decât o să mor!.. Să vezi că și eu o să mă întorc ca Virgil și ca atâția!..

De data asta, d-na Solescu nu se mai arată așa de îngrozită. Rămase aproape liniștită. Numai un gând fugar îi umbri ușor fruntea.

Copilul ei o îmbrățișă cu căldură:

— 'Mi dai voie?.. Așa că-mi dai voie!

Ea 'i răspunse dând din cap, în semn de încuviințare.

— Nu mai sunt un copil! — stăruie băiatul — câți și mai tineri decât mine nu s'au înrolat!.. Și nenea Eduard mi-a spus că acum sunt bărbat în toată firea!..

Doamna Solescu tresări ca din vis, și întoarse capul în altă parte, ca și când s'ar fi temut să înfrunte privirea rugătoare a fiului său.

— Ei vezi, că nu te mai înspăimântă acum! — strigă încântat și începu s'o sărute pe față, pe ochi, pe păr.

Ca scuturată de un fior de febră, mama se înghemui tremurând la pieptul băiatului. Ferindu-se mereu să nu întâlnească privirea cea luminoasă și rugătoare, oftă și pieptul 'i săltă în icniri nervoase:

— Du-te... puiul mamii.. Du-te!.. Dacă ții numai decât să te duci, dece să nu te duci?.. Parcă eu te opresc? Eu nu te opresc de loc!.. Acum ești mare; ești bărbat!..

Dar în vorbele ei tremura atâta suferință, încât băiatului 'i peri avântul:

— Dacă ești așa de tristă și de mâhnită, nu mă mai duc!.. Nu vreau să suferi..

— Nu sufăr... De unde!.. Nu sunt de loc tristă... Din cauza migrenei... Nu ți-am spus?! Și se sili să zâmbească; dar nu îndrăzni, totuși, să se uite în fața lui.

Ura! — strigă băiatul încurajat cu totul de bietul ei zimbet.

* * *

Se apropie seara. Voluntarul Solescu, îmbrăcat într'o uniformă nouă de soldat, croită din postav ofițeresc, cu pantaloni bufanți, cu jambiere de piele galbenă, cu bocanți traicini în picioare, așteaptă nerăbdător pe scara casii părintești, sosirea trăsorei care trebuie să-l ducă la gară. Doamna Solescu, mai palidă în umbra înserării, cu o tremurătură nervoasă a buzelor, se apleacă mereu asupra unui geamantan și 'i strânge curelele deși erau destul de întinse.

Inginerul Zăgăneanu, ferchezuit ca întotdeauna, d'abia sosise și el. Ținuse să fie și el de față la plecarea tânărului voluntar. Pe fața lui rasă și pudrată se odihnea liniștită o mare mulțumire. Se învârtea

fără de niciun rost și căuta să-l îmbărbăteze pe tânărul soldat, deși voluntarul părea că n'are nevoie de niciun fel de îmbărbătare. Era liniștit și aproape vesel. Mereu 'și întreba ciasul :

— Ce dracu, de întârzie atât !

Insfârșit, sosi și trăsura.

Voluntarul își îmbrățișă mama și chiar pe Nenea Eduard, îl îmbrățișă.

Amicul casei se crezu dator să-i amintească :

— Să fii demn de numele tatălui tău !

Numai mama nu putu rosti un singur cuvânt. Ii era frică să nu se peară cu firea, și să-și dea pe față durerea care-i săpa inima. Băiatul ca-e nu bănuia nimic, 'i trimise răsând ultimul salut.

Când hurelul trăsorii se pierdu în sgomotul orașului, doamna Solescu se năpusti deodată în camera ei de culcare, și izbucni acolo în plâns cu hohote.

Inginerul o urmă liniștit, cu pasul lui măsurat. Era întâia dată când trecea pragul dela camera de culcare a văduvei fostului său coleg de inginerie.

O găsi frângându-și mânele, desnădejduită :

— Vezi ce m'ai silit să fac!... Pentru tine Eduard l'am trimis în foc, poate și la moarte... M'ai pus la o grea încercare!.. Doamne, Doamne!.. Ce am făcut... O să se prăpădească, sărăcuțul de el!.. Puiule dragă.. Viteazu mării!.. Iartă-mă.. Eu sunt călăul tău!..

În timpul când se frământa mama îndurerată, Zăgăneanu își țintuise ochii în pologul dela patul văduvei, și par'că ar fi vrut să-l pătrundă cu privirea'i pătimașe. Când socoti că femeia plânsese destul ca să-și ușureze inima ei de mamă, îi vorbi :

— Dece te frământăi degeaba!.. Băiatului n'o să i se întâmple nimic... Ți-o spun eu!.. Ș'apoi toți tinerii trebuie să-și dea obolul lor!.. Nu mai plânge... Iți strici ochii... Dece mă faci numai pe mine răspunzător.. N'ai spus tu singură că tremuri la gândul că băiatul ar putea să bănuiască!.. Și ai avut dreptate... Putea să priceapă... Hai, surăde-mi!.. De acum ne vom iubi în tihnă... Nu vom mai tresări la cel mai mic sgomot..

Dar văduva izbucni din nou în plâns.

În camera abia luminată de cele din urmă licăriri ale apusului, conturul mobilelor începu să se lățească, să se topească parcă. Cum femeia sta cu capul plecat pe spatarul canapelei, ceafa ei albă ca o felie de piept de curcan, contrasta provocator cu dantela neagră a corsagiului de doliu.

Neputându-și stăpâni, nici în clipa ceia, pornirea lui pătimașe, Zăgăneanu o sărută apăsât în ceafă, jos de tot, aproape între umeri.

Văduva sări îngrozită ca și când ar fi simțit pe gât, atingerea rece și otrăvită a unei coropișnițe. Cu ochii deschiși peste măsură, în care alergau priviri rătăcite, strigă :

— Lasă-mă!.. Nu te atinge de mine!.. De acum, totul s'a isprăvit între noi!.. Pleacă mai repede, că se supără Maica Domnului!.. Să nu te atingi de mine.. Am credință că dacă te atingi de mine se întâmplă nenorocirea! Moare băiatul!.. Du-te, te rog du-te!..

Și iarăși izbucni în plâns.

Inginerul simți că 'i se urcă tot sângele în cap. Fără să ție seama de starea femeiei, căută să 'i ceară lămuriri.

— Ei asta acu !... Poftim : Mă dai, cum văd, afară.. Și de ce mă rog ? Ași vrea să știu !... Frumos, foarte frumos !... La acta nu m'am așteptat.. Te-ai supărat !... Crezi că nu pot și eu să mă supăr... Și când m'oi supăra eu...

Femeia se ridică dreaptă. Nu mai plângea. Il privi drept în față, cu dispreț. Fără să spună un singur cuvînt, trecu pe lângă dânsul și eși din camera ei de culcare.

Inginerul rămase pironit câte-va clipe, și parcă nu-și putea da seamă de ceiace se petrece. Un sgomot de pași care venea dinspre sufragerie, îl făcu se înțelege că trebuie să plece: La gândul că pleacă din casa ceia, fără să strângă mâna cuiva, îl făcu să simtă vârtejuri în creer. Dar își veni în fire îndată și își căuta în grabă pălăria. Scorbori scările, vorbind singur :

— Uite, uite domnule !... Ai văzut-o ? Să-mi facă, ea, mie astfel de scene !...

AL. CAZABAN

La Sfânta-Sofia

I

BCU Cluj / Central University

Iar când au năvălit Turcii în biserica Sfântei-Sofia, pângărind-o, ucizând pe toți cei ce se rugau într'ansa, diaconul care slujea în altar intră și pieri în zid, urs't să nu mai iasă de acolo, decât în ziua când preoți creștini vor sluji iar în sfântul locaș bizantin.

*La Sfânta-Sofia pe vechi rogojini
Se roagă, tăcut, musulmanul...
Inscris în verseturi, în mii de lumini
Strivind dedesuptu-i archangheli creștini,
Pe boltă, vorbește Coranul.*

*La Sfânta-Sofia, zidit în altar,
De veacuri așteaptă vicarul
Să plece spre Meca străinul barbar,
Și Kirieleison să birue iar,
Și preoți să umple altarul.*

*Așteaptă să'nvie trecutul creștin
Și candelile verzi să lucească,
Să tremure templul de fast bizantin
Ca'n vremea Elenei și-a lui Constantin,
Și crucea pe turla turcească.*

*Să fumege'n slavă, trecând argintat,
Cădelnițe mari cu mireșme,
Să cadă umvonul spre Meca 'ndreptat
Și 'n locu-i să crească, în aur curat,
Icoane și catapetesme...*

II

*La Sfânta-Sofia, în piatră zidit
Din ultima seară creștină,
Bătrânul diacon tresare uimit
Și sângele-i bate în piept, ferieit;
S'apropie clipa divină!*

*S'apropie ceasul! Sluji-te-vom iar,
Isuse, în casa credinții...
Coranul se șterge pe bolți și'n altar,
Și 'n locu-i, fantome iubite, apar
Profeții, apostolii, sfinții...*

*Fecioare jertfite, martiri se ivesc
Și templul în foc se 'nvestmântă.
Vicarul cu ochii la visu-i Ceresc,
Cu brațele 'ntinse spre cei ce sosesc
Se 'nalță din piatră — și cântă!...*

VICTOR EFTIMIU

TOAMDA

*Bat în crâng viscole grele
Ploi viiesc ca apa'n vad,
Prin pustiile vâlcele
Frunze 's cântăcele mele
Vântu 'și bate joc de ele
Cine știe unde... cad —*

*Florile-au trecut de brumă
Si sămânța a 'nghețat,
Du-mă și pe mine, du-mă
Viscole urmat de brumă,
Si mă culcă 'n pat de humă
La o margine de sat.*

*Taina 'ndemnurilor bune
Va ști locul unde zac,
Va cădea ca prin minune
Vr'o sămânță și va pune
Incordatei mele strune
Pe movilă vre-un copac.*

*Unde-i boltă de verdeață
Nu e moarte nici pustiu,
Când va răsări din ceață
A luminei dimineată,
De cântarea ei măreață
Tot frunzișul va fi viu.*

MARIA CUNȚAN

CRONICA TEATRALA

Teatrul Regina Maria : *Indrăgostita*

Comedie în trei acte de Georges de Porto-Riche

Indrăgostita lui Porto-Riche e una din cele mai însemnate piese ale teatrului modern: pentru adâncul ei fond omenesc, pentru valoarea ei literară și, mai ales, pentru locul pe care-l ocupă în evoluția teatrului contemporan.

Un patrar de veac a trecut de când a văzut lumina: grea piatră de încercare pentru o operă literară. Nu s'a învechit însă întru nimic. Ne pare poate mai puțin nouă și revoluționară. Atât: valoarea ei istorică crește însă prin această risipire a farmecului nouății. *Indrăgostita* e o dată în evoluția teatrului modern. Nu ca *Cid*: dar e o dată. A însemnat ceva: începutul teatrului psihologic.

Psihologia a existat, negreșit, în teatrul tuturor vremilor. Au cunoscut-o și tragicii greci ca și poeții romantici. Fără psihologie nu e adevăr sufleteș, după cum fără cunoașterea trecutului nu poate fi adevăr istoric. Psihologia circula deci pretutindeni, fără a face însă temeiul unei opere dramatice. Pe lângă o acțiune exterioară, era, firește, și o acțiune sufletească. Această acțiune zugrăvea însă prefacerea totală a unui suflet, zguduirea lui din cele mai adânci așezări, sub înrăurirea unei acțiuni exterioare puternice și culminate de o lovitură dramatică. Teatrul psihologic dela Porto Riche încoace e altceva. Cercetează sufletul omenesc în amănunte sau uneori numai într'un amănunt. Nu e o schimbare la față, ci studiarea unei cute sufletești. E un teatru de nuanțe. Sufletul omului e un bogat joc de momente ce se urmează și nu se aseamănă; o bogată succesiune de sclipiri trecătoare și înșelătoare... Teatrul psihologic nu îmbrățișează pe om în toată varietatea mișcărilor lui sufletești; se mărginește numai la câteva. Câmpul lui e mai îngust; pătrunde însă mai adânc. Pentru a cunoaște pe om, nu-l pune în împrejurări tragice și rare: nu caută nici incestul lui Oedip, nici crimele Atraiilor, nici grozăviile tragediilor lui Shakespeare... Se mărginește la cercul îngust al vieții zilnice... Acțiunea exterioară e aproape isgonită. Oricum, e strangulată la câteva amănunte fără caracter extraordinar; întâmplări obișnuite de care ne lovim la fie ce pas. Nu apar nici umbrele morților, nici pete pe care nu le spală toate apele mărilor... Și din această scurgere de momente nebăgate în seamă iese o acțiune sufletească limitată, dar puternică și uneori chiar tragică.

Pentru a o culege, n'a trebuit decât să ne plecăm. Au trecut însă

mii de ani până ce ne-am plecat... Porto-Riche e unul din cei dintâi ce s'au așintit asupra sufletului omenesc pulverizat..

În mijlocul unui teatru romantic fantastic, miraculos, violent, exterior și sgomotos, care n'a cunoscut aproape de loc sufletul omului, în mijlocul „teatrului liber“ realist și brutal, inestetic și de un tragic căutat, a sosit *Îndrăgostita* lui Porto-Riche. Cu mijloace atât de puține și cu nuanțe atât de fine, ea a prins un crâmpeli de viață omenească, și de adevărată tragedie înăbușită: așa cum sunt de obicei tragediile sugrumate în conștiința noastră sau între pereții penaiților familiei.

* * *

Un învățat e iubit prea mult de nevasta lui. Ar dori să-și capete libertatea. Lanțul căsniciei se strânge însă tot mai aproape de opt ani. Omul cere aer. Într-o clipă de mânie i-o spune nevestei, îndemnând-o să-i dea odhina cea de toate zilele. N'o mai iubește. Poate să-l înșele. Nebună de durere, Germaine se aruncă în brațele prietenului casei. O singură dată. Crima e însă săvârșită. Etienne află: vor să se despartă. Toată gelozia bărbatului înșelat, toată dragostea de care nici nu'și mai dădea seama, cei opt ani de intimitate fericită, i se deșteaptă însă în suflet... N'o poate părăsi. În zadar îi spune Germaine:

— *Bagă de seamă, Etienne, vei fi nenorocit.*

Etienne îi răspunde:

— *Ce-mi pasă!*

Atât. S'a sfârșit.

Porto-Riche o numește „o comedie“, pentru că cei doi eroi s'au împecat. E totuși o tragedie înăbușită sub piatra răspunsului lui Etienne: „*Ce-mi pasă!*“. O tragedie zilnică fără desnodământ. Un desnodământ curmă dintr'odată; tragedia celor doi soți se va prelungi însă până și sub perii albi, cu îndărătnicia lucrurilor ce nu se pot uita... „*Ce-mi pasă!*“ — și cât îi va păsa! Între ei va fi fantoma unei fapte nețerse. Iată pata lui Lady Macbeth... transpusă cu mijloacele teatrului modern...

* * *

Teatrul lui Porto-Riche e teatrul psihologiei feminine... În el găsim atâtea eroine, peste care dragostea și-a pus stăpânirea cu puterea unei fatalități antice. E, în adevăr, ceva antic în concepția dragostei la Porto-Riche.

Iubirea e o putere fatală și tragică.

— *Ah, quelle misère d'aimer!* strigă Germaine. Etienne îi răspunde:

— *Ah, quel supplice d'être aimé!* — și între aceste două replici se petrece tot teatrul lui Porto-Riche: nenorocirea de a iubi și chinul de a fi iubit. În fața dragostei nu e scăpare: ea e tiranul zeilor și al oamenilor, de care ne vorbea poetul epic. Această concepție era și concepția lui Racine. Tragedia eroinei lui Porto-Riche nu e mai mărunță decât tragedia Fedrei. Nu e nevoie să îi chiuuit de o iubire incestuoasă. E de ajuns să iubești fără a fi iubit. Durerea e aceeași... Nu e nevoie de lovituri de teatru și de o acțiune exterioară căutată.

Porto-Riche e un clasic. Ca și toată literatura clasică, el se îndreaptă asupra „omului“.

Ținând însă seamă de datele psihologiei moderne, în amănunte, el e și un modern. Mai e un modern și prin simplificarea acțiunii dramatice, prin realismul sobru al dialogului, prin reducerea acțiunii exterioare, și prin limitarea cercetării lui la un tragic cotidian. În acest amestec fericit de „umanism“ și de „fatalism“ antic și de mijloace moderne și realiste, — stă noutatea acestui mare dramaturg și însemnătatea *Îndrăgostitel...*

E. LOVINESCU

CRONICA IDEILOR

Doctrina Urei: *Intrebări și Neliniști*

Europa cugetătoare se găsește astăzi la o răspântie grea. Privește în urmă și vede că drumul urmat a fost un suiu, o aspră ascensiune cu sângerânzi genuchi, cu scrâșnete, cu fâșii de vestimente lăsate în colțul stâncilor... Și privește înaintea. Ce va urma? Mângâia-vom cu pași circulari mamelonul ce se odihnește pe truda urcusului sau ne vom coborî vertiginos pe firul văii ce se termină în fundul prăpastiei? Augurii câtă în jos: pasările cerului zboară încrucișat. Problema unui viitor de barbarie se pune cu seriozitate. Noțiunea morală a fost clătinită din prestigiul ei; vechimea sângeroasă a omului a devenit, dintr'odată, prezentă, opacă și necruțătoare. Oceanul slav amenință să se reverse peste odihna șesurilor europene. Noi înși-ne ne aflăm astfel. Crima își potentează coeficientul. Cercetați statisticele: straturile populare murmură de viața tainică a instinctului deslănțuit.

...Și vrem totuși să ne *construim* viitorul. Drumul nostru a urcat însă alături de poteca absurdului și a desnădejdei. Cu piscul, — am atins un punct mort. Imposibil de a găsi o cale netedă, — înaintea. În adevăr — cu ce să construim? Putea-vom alege din molozul urei piatra curată a ridicărilor de mai apoi? — Spre cinstea gândirei franceze (o arătam într'o *cronică* trecută), manifestările ei au știut să-și menție orizontul senin al moderațiunii și al liberei judecăți... Și totuși n'a fost totdeauna așa și nici oricând la fel. Europa întreagă a practicat *doctrina urei*. Ea, — înălțându-se veșnic solemnă și teribilă, — a îmbrăcat forma apostrofei ca la un Verhaeren (în *la Belgique ensanglantée*), a speculațiunii minore la Maeterlinck (în *les débris de la guerre*), a rechizitorului precis și tăios ca la Loyson (*Etes-vous neutre devant le crime?*), pentru a nu reaminti decât unele din formele atât de bogate, atât de variate, neimpăcate toate, — s'a sistematizat, în sfârșit, în cugetarea practică a pontifului, la Clemenceau. Dar acum, acum! Din doctrina urei ce rămâne? Se întreabă oamenii și pornesc strigăte. Liga Națiunilor (întrucât va fi ce trebuie să fie: altceva decât o *Sfântă Alianță* a unui 1815) are nevoie pentru a deveni un organism hrănit și susținut de forța cerințelor mistice a popoarelor de ceace prezidentul Wilson numea „o psihologie internațională”. Câțiva au înțeles nevoia timpului. Rachete de alarmă, Barbusse, Romain Rolland în ziarul italian *Avanti*, au împrăștiat chemarea „internaționalăi spiritului omenesc”. Doui scriitorii francezi au făcut aceasta: cu totul în onoarea spiritului francez. E interesant însă de comparat reacțiunea de azi, cu cealaltă dela 1870. Sully Prudhomme cerea, atunci, în *Le Repentir* (*Revue des deux mondes*, 1871) întoarcerea pocăită și strângerea sufletului, prea dornic risipit, între granițele patriei îndelung uitate. Tonul era, în genere, acesta. Sunt aceste semne cu înțelesul lor. Era, atunci, semnul pozitiv al sănătății egoiste ce trebuia să vie. Este, acum, o aspirație, vagă tocmai din pricina largimii câmpului de aplicație, semn, și ea, al unei nevoi ce e, în același timp, spaima zilelor ce vor veni. Viitorul, ca și chipul zeului Ianus, are două fețe și două întrebări ne pune: ne vom confundă în larga înfrățire generală uitând și blestemând. însă, în acest caz, cele ce ieri ne cereau viața și ne stăpâneau credința — patrie, neam, vechile, scumpele valori — sau, deformați de ura salvatoare (totuși!) vom coborî adânc panta barbariei? Stăm și așteptăm, în noapte; iar sub cerul înalt dospesc în misterioase procese, pe câmpiile de ieri, trupurile celor ce nu mai sunt, dar din rostul cărora ziua de mâine își va primi motivarea sau — dureroasa, îngrozitoarea mustrare!

E și aceasta o problemă a timpului nostru.

TUDOR VIANU

CRONICA ARTISTICĂ

Expoziția d-lui Th. Pallady

Uși grele ar trebui să cadă în urma noastră când pășim în locașul care adăpostește arta d-lui Pallady ca să ne izoleze de viața din afară, în tăcere și meditare. Imaginea ștearsă a naturii, ce o mai purtăm, atunci încă în noi, o revedem cu emoție luând ființă în cadre, pe pânze. Și nici o violență picturală a artistului nu ne turbură emoția ca să ne smulgă admirația brusc. Cum nici evoluția d-sale nu a cunoscut violența renegare a trecutului său artistic — cum vedem că se întâmplă la unii, azi — ca să ajungă dela o artă — cum am cunoscut-o la d-sa, anii trecuți — de afinitate sufletească cu arta lui *Charles Cazin* sau *Gustave Moreau* la una cu atitudinea de independență de acum.

Calea și-o urmează în complectă independență de natură din care își iea numai elementele ca valoare nominală — case, pomi, etc., — pentru constituirea unui subiect de tablou. D-sa azi nu „pictează” un tablou și nici nu vrea altceva decât să exteriorizeze o emoție, o impresie. Această impresie ne-o împărtășește tehnic suveran: când tonul cartonului pe care pictează intră în armonia culoarei generale, d-sa numai așterne culoarea localnică; tabloul e gata. Impresia pare lent primită din natură și rapid transpusă într-o tonalitate gri. Tonalitatea aceasta constituie atmosfera tablourilor și învăluie în ceață Parisul d-sale, cu clădiri negricioase și — populație rară. Turbulența populară și nervoasă, exprimată în liniile figurilor și stridența colorilor vestimentelor ar distruge distinsa armonie a tonului general și a singurăților — pictate — cu efectul tăcerii întrerupte de violența sbierăturii de măgar.

În interioruri, pe canapele, se tolănesc sau se repauzează femei goale ce privesc turburătoare spre spectatori — când nu preferă să ne întoarcă spatele — în atitudini familiare sau intime, fericite par'că, că volumele lor rotunde nu au fost ultragiante de ocara pictorilor de „anatomii”, și își afirmă surzând aderența la animalitatea sănătoasă și liniștită. Iar în fața lor noi nu ne simțim altfel decât contemplativi. Atitudinile lor sunt condiționate de aptitudinile liniilor expresive sau ornamentale în tablou. Odată atitudinea și gestul expresive găsite, pictorul — le echilibrează, le desinează din punctul de vedere al pusului în pânză.

În gama generală de tonuri reci și mate care dau o calmă distincțiune subiectelor și le învăluie în valori și colori locale puțin distanțe, se agită nuanțe rozate, albăstrite sau verzi și constituie bogăția acestei picturi rafinate. În acest mediu coloristic se plantează brusc colori complimentare — roșu, verde — oranj, albastru — galben, violet — vii și rare. Bruscheța cu care așează aceste opozante armonioase nu e temerară, și e departe de orice vulgaritate și afectare.

Întreaga operă a d-lui Pallady e impregnată de un idealism pictural care își află salvarea, de primejdia de a deveni prea literar, în esența terestră a elementelor reale din natură pe care le folosește și le transformă emoțional.

De aceia nu căutați reflexul realității brute în opera acestui pictor de singurătași și crepuscul, care ne transmite natura după cum ecoul din natură ne transmite, ca armonie depărtată, o melodie lină cântată undeva, într-o catedrală.

F. ȘIRATO

INSEMNĂRI

Adaos la „Democrația literară”. — Iată câteva noi citate, ca adaos la articolul meu „Democrația literară”. Sunt tot din *Insemnări literare* și iscălite tot de d. Topârceanu. Revista dela Iași nu ia nici un supliment pentru intrarea în cabinetul ei secret:

„Quousque tandem abutere, chiu-langiule, patientia nostra ?

„...Dacă t-ași zice și eu „junele Lovinescu” t-ași face o reclamă care, de sigur, nu i-ar folosi la nimic. O reclamă care, în unele momente l-ar pune în mare încurcătură (de pildă când două fete nebune l-ar face să pângărească de două ori familia unui binefăcător). Singur a mărturisit-o — ca să previe orice echivoc în această privință, că stă cu virilitatea aplecată peste pubertatea generațiilor viitoare”.

„...Se poate să ne tragă astfel chitulul ?”

„...Facit prostum. Face pe prostul”.

„...După un simulacru de răspuns, și prevăzând o înfrângere rușinoasă ca de obicei, d-l Lovinescu a părăsit terenul”.

„...Redus la tăcere în toate discutiile literare...” eic.

Cred și eu... Astfel de citatii ilustrează în deajuns „democrația literară”. și decăderea morală la care poate ajunge un publicist român. Nu e nevoie de alt comentariu. L.

† **Poetul B. Nemțeanu.** — Acum câțiva ani, o poezie a lui B. Nemțeanu, îmi atrăsese luarea aminte asupra lui. Era testamentul pe care-l lăsa copilului ce era pe drum de sosire. Nu-i lăsa nici bogăție, nici onoruri, nici tronuri aurite. Ci doar avântul poetic, talentul de a se ridica ca vulturul în înălțimile albastre. Mi-aduc aminte, cum își cerea ertare, dacă într-o clipă de „nebunie” l'a procreat ca să îndure calvarul vieții. Acelaș joc se petrece dela urzeala pământului până azi... Poezia era originală. Nu găsisem de nult atâta sinceritate și atât de puțină gravitate, o așa lipsă de cătare în expresie. De atunci urmărit mai de aproape pe

Nemțeanu, și tot poetul familiar a rămas. Nemțeanu a glumit în poezie. N'a stat ceasuri întregi cu mâna la tâmplă, spre a spune apoi cea ce spusese alții. Miniaturist desăvârșit. Nu-i trebuia tot cerul să se inspire, ci din prispa îngustă, un petec de senin îi era destul. Nu natura îmbrăcată în haina de sărbătoare, ci camera lui, vecinul, îi erau destul isvor de inspirație. Cu un ochi deprins să străbată nuanțele, găsia poezie acolo, unde ochii noștri zadarnic o caută. Nebătând teme largi, cu pretenții, se statornicise în poezii intime, cu gesturi mărunte, dar destul de elocvente. Poezia lui era vioaie, ca un tablou de pictură în culori aprinse, agitată, mișcătoare, elastică, veselă ca un copil răsfățat. Nu poezii cu profunde stări sufletești, ce se eterizează în linii generale, nu răscoliri de dureri adânci ca marea, ce prind sufletul cititorului pironit, fără răgaz: ci atitudini sentimentale, desen ușor, care conturează cu artă siluete sufletești. E poezia colorată de o fertilitate personalitate artistică, cum razele soarelui colorează picăturile de ploaie la orizont. Iată un ex.:

*Pășește leneșă și joacă
O umbreluță 'n mâna stângă,
Și atât de gingașe-i că-și pare
În mers de trup c'o să se frângă.*

*C'un zâmbet lung își poartă ochii
Acum spre cer, acum spre floare,
Și'n ochii ei e tot albastrul
Tărilor scânteetoare.*

*Frumusețea caldă a naturii
O sbuciumă nespuse de dulce,
Și parcă simte — un dor șăgalnic
În iarba moale să se culce.*

*Din ce în ce, pășind spre soare
Mai cald, se simte 'nfirotă,
D'un gând roșește până'n creștet:
Ar vrea să fie sărutată.*

Observați mișcarea liniilor exterioare, neastâmpărul tinereții cuprinsă de „dorul șăgalnic nespuse de dulce” exteriorizat.

Poezii ar fi multe de reprodus, dar nu e locui aici. B. Nemțeanu e poetul delicat, amabil, intim. Fără o concepție largă despre

viață, fără avântul larg poetic, fără căutarea statornică a emoțiilor puternice, aduce o notă de comunicativă sinceritate, duiosă, suavă, înseninată. Se Induoșea de lucruri mărunte, prindea viața dintr'o singură privire și cu lacrima în gene și zâmbetul pe buze, ne comunica, slobod și fără artificii stilistice, calda lui emoțiune.

C. V. GEROTA

Vieța Nouă (Anul XIV, No. 12, 1 Februar 1919).—După ce în numerele trecute s'a adresat „Poetilor“ și „Prozatorilor“, D-l Ovid Densușianu reaminteste într'un articol „Criticilor“ rolul precumpănitor, ce-l are critica pozitivă față de cea negativă, care chiar când e îndreptățită, nu aduce decât un slab sprijin la formarea gustului literar.

E cu totul nedrept însă când execută atât de sumar pe Brunețiere, afirmând că „opera lui are ceva învechit, didactic și ne lasă desiluzionați“, judecându-l după faptul că n'a imbrățișat cu entuziasm pe câți-va poeți mai noi și osândindu-i întregul sistem de critică dogmatică atât de rodnică în obiectivitatea-i științifică.

Tot atât de vinovat e criticul care, în credința că slujește cerințele timpurilor moderne, încușajează tot ce se pretinde să fie literatură nouă, ca și cel al cărui suflet a rămas cu zeci de ani în urmă, refractar la tot ce este evoluție firească și progres în câmpul literelor.

Sub titlul „Imnul muncii“ citim :

Vă coborâți, în zori,
 În negrul galeriilor pustii,
 În labirintul rece
 Săpat de voi în stâncă
 Și, luminându-vă cu raze slabe
 mersul,
 Ca niște credincioși în catacombe,
 Pătrundeți pân'la locul unde „Azi“
 Il pregătiți să fie minunatul
 „Mâine“ :
 Comoară de puteri înălțătoare.

Ne așteptam să găsim aceste versuri semnate Ervin. O, nu, ele sunt semnate Vintilă V. Parachevescu.

Interesant fenomen de mimetism literar. A. R-T.

POETICA APLICATA

(Corespondența literară)

D-lul Em. B. S'ar putea alege ceva din tot ce ne-ați trimis. Mi-e teamă să nu vă fure și să nu vă nimicească tot ce aveți mai bun și mai pur ca inspirație, — boala *virtuozității*, — care mecanicizează tocmai ceea ce trebuie să rămâie mișcare a vieții libere. De aceea în privința „Ultimului Zeu“ permiteti-ne să vă dăm un sfat cu atât mai mult cu cât el se adresează și *altora*, — o legiune!

Cuvintele sunt asvârlite prea cu nemiluita, — asemeni unui pictor care-și încarcă paleta cu prea multe culori și vrea cu toate să zugrăvească aceace un dibaci, — (nu numai decât un maestru) ar fixa numai cu o cretă și un cârbune. Nu se face poezie cu jocuri de cuvinte, cum s'ar face o ghicitoare; cuvintele nu au valoare decât întru cât inapoia hainei lor se află un *sentiment cânc*, precis care să le recheme, ca magnetul piliturile de fer. Numai el singur poate face selecția și arhitectura cuvintelor în poezie, — și de aceea e așa de greu să întâlnești poezii unde lipsește tocmai meșterul lor zidar-arhitect, — cu tot caprieiul ce l'ar avea.. proprietarul! Ori câte milioane... de cuvinte ai avea, ce faci numai cu cărămizile? Grămezi ce se surpă la cea dintâi bătae a întrebării. În „Ultimul Zeu“, ori cât ar fi o idee, în zadar căutăm explozia simțirii care să fi motivat așezarea ei în versuri. Poezia e de cele mai multe ori un țipăt, sau o impresie palpitanță, — de aceea fuge instinctiv de noțiuni vagi:

În candelile minții,
 Ca'n negre creuzete închis'am mii
 de sori ;
 În locul lor arzând făptura Neființii
 Topind Nepăitului
 Să-ți smulgem triumfal ascunsele
 comori.

Las că imaginea unor mii de sori care să intre în candelă, nu merge, dar, dintr'un elementar curs de logică ați putut afla că o noțiune cu cât e mai extensivă ca sferă, cu atât e mai săracă de conținut. De aceea trebuie să umblă

binisor cu termeni ca „nepipăitul“, „noaptea veşniciei“, „făptura Neființii“ cari nu spun nimic când îmbinarea lor nu se leagă de o idee precisă.

Și pentru a vă da și mai bine seama de vidul cugetării pe care ritmul și rima le pot ascunde, traduceți în proză ceiace ați spus în versurile de mai sus să vedeți: există echivalentul? Eminescu poate zice

„Căci e vis al Neființii universul
cel himeric.“

fiindcă ideea, conținută în acest vers, e minunat de bine precizată în toate versurile anterioare prin descrierea acelor „fire viorii care joacă în imperiul unei raze, ce cu raza încetează“. El leagă atât de bine concretul de abstract în cât pe un fir de praf văzut în lumina unei raze, — proiectează în imaginația noastră toată vremelnicia universului, — cum Newton observând căderea unui măr de pe-o cracă, și întrebându-se „de ce nu cade și luna“, a construit întreaga teorie a mecanicii cerești. Nu este minte cuprinzătoare și creatoare care să nu știe să lege universalul de particular, dând semnificare simbolică celor mai neînsemnate lucruri, căci lumea noastră intelectuală se sprijină pe toate elementele concrete, pe carile vedem, cum o clădire imensă se sprijină pe fiecare cărămidă. Dacă pornind dela o impresie vibrantă, poți să-mi evoci cât mai mult lumea din afară în perspectiva și abisul propriului tău suflet, ești un poet atât de mare cât de mare este și înținderea pe care mi-o evoci. Artistul e un fel de Amphion al cuvintelor; după cum la sunetul lirei muzicantului grec pietrele din sfărâmatele ziduri ale cetății Teba veneau să se așeze singure la locul unde au fost când erau întregi, așa la cântul versului său se reîncheagă trecutul, prezentul — (pe lângă care noi muritorii trecem fără să-l vedem) — și viitorul

Aveți și clipe fericite de realizări poetice, — dar și o tendință de verbaj care v'ar putea fi fufesfă, — de aceea ne-am ocupat aci în special de ea, în dorința de a vă comunica îndemnul s'o alungați din preocupările d-v. — Ce se

va putea publica, — se va publica la timp.

Celorlalți. Cu răbdare, răspunsul în No. viitor, parte individual, parte în mod colectiv cum a fost cel de azi... Cine n'are răbdare s'aștepte un răspuns, n'are răbdare nici să scrie ceva de seamă.

D. Nanu

POȘTA REDACȚIEI

H. P. Dăsc. — Epigramele și strofele vesele sunt absolut fără nici o valoare. Singur *Cântecul* e gingaș și intră în rezervele și speranțele *Sburătorului*.

Alex. N. Nanu. — Formă și atâta tot. Imprecizie de gândire până la beție de cuvinte :

Privirea ta e plâns de vis curat...
Privirea ta e gândul parfumat

Al razelor ce-alină 'n plâns ruine

„Plâns de vis“... „gândul parfumat al razelor“ sunt vorbe, vorbe, vorbe...

N. Vatz. — Oarecare facilitate și naturalitate. Nu încă destul humor. Se oprește *Noaptea de vară* ca o rezervă

Luai un pseudonim.

Al. Budișt. — Încă foarte șovăitor. Mai aveți mult de lucru. E îmbucurător totuși că nu vă îmbătați cu vorbele, ca toți tinerii.

Iser Sol. — Mai trimiteți. *Furtuna* n'ar fi rea, fără oarecare beție de cuvinte.

Părea că o aripă a uitării
Iși flutură în haosul pierzării
Adierea unui vis fără noroc.

Sub.-lt. intend. I. Mit. — Hotărît nu merge nici una din poeziile trimise.

Lia G. — Broșura dv. are un titlu pretențios. Versurile sunt simpatice — dar slăbute.

C. Smăr. — Nu merg eugetările dv. domnule sublocotenent. Topite într'un text, da. Dar scoase aparte ca pietrele rare, nu.

D-nei El. E. Racov. — Schița dv. de la Turtucaia e interesant scrisă. Nu poate servi totuși decât ca material documentar. Se simte adevărul, nu se simte însă frumosul literar. N'a trecut în faza literarizării. Mai trebuie să stăruiți pentru a ajunge la adevărata literatură. Sunteți încă la document.

S.

INSTITUTUL DE 'ARTE GRAFICE „UNIVERSALA“

== IANCU IONESCU, S-sori ==
BUCUREȘTI - STR. COVACI, 14 - BUCUREȘTI

În al căror ateliere se tipărește ziarul
„Rampa“ și revista „Sburătorul“, se recomandă
pentru tipărire, cu cea mai mare acura-
teță, de:

**ZIARE COTIDIANE, REVISTE PERIO-
DICE, BROȘURI, CĂRȚI ȘCOLARE
ȘI LITERARE, ETC.**

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Specialitate în lucrări mercantile, precum :

Bilanțuri, Registre comerciale și pentru au-
torități, Dări de seamă, Facturi, Etichete,
Invitațiuni pentru logodnă și cunu-
nie, Anunțuri mortuare, Cărți
de vizită, etc.

≡ Secție specială de afișe ≡

Mare Atelier de legătorie

Înzestrat cu toate mașinele necesare pentru con-
fecționarea lucrărilor de specialitate
în această ramură

LIBRARIA
ALCALAY & COMP.

BUCUREȘTI

CENTRALA : Calea Victoriei, 37

SUCURSALA: Str. Lipsani, 88

Noutăți Literare

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intunerio și Lumina de Ion Al. Brătescu-Voinesti. 4.50

In lumea Dreptății de Ion Al. Brătescu-Voinesti. 5.—

Pagini de Război de E. Lovinescu 4.—

Da Capo de Radu D. Rosetti 5.—

Ape adânci de Hortensia Bengescu-Papadat 7.—

Bimbașa-Sava de I. Peretz 6.—

Toader Nebunul de Alfred Moșoiu 6.—

Dezertorul de M. Sorbul 5.—

Răzbunarea de M. Sorbul 5.—

Rozina de Claudia Millian 6.—

Garoafe Roșii de Claudia Millian 2.—

Fata din Dafin de Sc. Froda și A. Maniu 5.—

Ruguri de Ion Sân-Georgiu 3.—